

Βιβλιοκριτική

Music Therapy and Parent-Infant Bonding

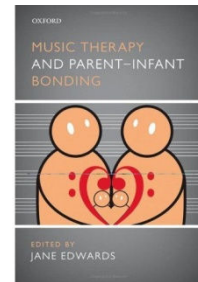
Jane Edwards (Επιμελήτρια)

Από την Ελισάβετ Γεωργιάδη

Music Therapy and Parent-Infant Bonding

Jane Edwards (Επιμελήτρια)

Oxford: Oxford University Press (2011)
240 pp., ISBN: 978-0-19-958051-4

Η **Ελισάβετ Γεωργιάδη** κατέχει Μεταπτυχιακό Δίπλωμα Μουσικοθεραπείας (Guildhall School Of Music and Drama) και Δίπλωμα Πιάνου (Ωδείο Αθηνών). Συνεργάζεται με το Σικιαρίδειο Ίδρυμα και το Ειδικό Ιατρείο Αυτισμού της Παιδοψυχιατρικής Κλινικής της Ιατρικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών του Νοσοκομείου Παιδών «Η Αγία Σοφία». Είναι Πρόεδρος του μη κερδοσκοπικού οργανισμού πρώιμης παρέμβασης *Μουσική Κίνηση*. Στο πλαίσιο της *Μουσικής Κίνησης* και σε συνεργασία με το Ειδικό Ιατρείο Αυτισμού είναι υπεύθυνη οργάνωσης και υλοποίησης του ερευνητικού προγράμματος «*Ρυθμική Ικανότητα και Λειτουργικός Συντονισμός στην Επικοινωνία με Παιδιά με Αυτισμό*».

Email: elizgeorgiadi@gmail.com

Το βιβλίο αυτό είναι το πρώτο που εστιάζει στους τρόπους με τους οποίους η μουσικοθεραπεία μπορεί να παίξει ξεχωριστό ρόλο στην προαγωγή υγείων δεσμών ανάμεσα σε γονείς και βρέφη που βιώνουν συνθήκες οι οποίες δεν επιτρέπουν σε αυτούς τους δεσμούς να εξελιχθούν ομαλά. Η συγγραφή του βιβλίου έγινε με τη συνδρομή μουσικοθεραπευτών από την Αυστραλία, την Ιρλανδία, το Ηνωμένο Βασίλειο και τις Ηνωμένες Πολιτείες που καταθέτουν γνώσεις και εμπειρίες βασισμένες στη σύγχρονη θεωρία και έρευνα. Το βιβλίο καλύπτει μια σειρά από διαφορετικές κλινικές περιπτώσεις και προσεγγίσεις, κάτι που το καθιστά σημαντικό εργαλείο για το μουσικοθεραπευτή, τον εκπαιδευόμενο και γενικότερα όσους ασχολούνται με το πεδίο της βρεφικής ψυχικής υγείας.

Τα κεφάλαια του βιβλίου συμπληρώνουν άλλα πρόσφατα δημοσιεύματα που αφορούν στην εφαρμογή θεωρητικών και πρακτικών πλευρών της μουσικοθεραπείας με βρέφη και οικογένειες (για παράδειγμα, βλέπε Oldfield & Flower 2008). Το κλινικό υλικό συνοδεύεται από διεισδυτικές παρουσιάσεις περιστατικών, ενώ στηρίζεται (αλλά και προσθέτει) σε δημοσιεύματα σχετικών επιστημονικών πεδίων όπως η κλινική ψυχολογία, η ψυχιατρική, η αναπτυξιακή ψυχολογία και η εκπαίδευση του παιδιού (βλ., Bryant & Barrett 2007· Malloch & Trevarthen 2008· Schore 2001· Wilkinson 2006· Young 2007).

Η επιμελήτρια του βιβλίου, Jane Edwards είναι, εκτός των άλλων, διευθύντρια της ερευνητικής ομάδας «Μουσική και Υγεία» του Πανεπιστημίου του Limerick και πρόεδρος του διεθνούς οργανισμού «Μουσική και Ιατρική». Έχει εκτενή

κλινική εμπειρία δουλεύοντας επί σειρά ετών με βρέφη που νοσηλεύονται με σοβαρές ασθένειες.

Κοινή θεωρητική βάση των συγγραφέων του βιβλίου αποτελεί η «θεωρία της προσκόλλησης» (attachment theory). Τη θεωρία υποστηρίζουν έρευνες σχετικές με τη φυσιολογία και νευροβιολογία του ανθρώπινου εγκεφάλου (Porges 2001· Siegel 1999· Wilkinson 2006). Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, πρώιμες σχέσεις και εμπειρίες ανάμεσα σε γονείς και βρέφη διαμορφώνουν και καθορίζουν το χάρτη του εγκεφάλου και επηρεάζουν αποφασιστικά τη μετέπειτα γνωστική και πνευματική υγεία του ατόμου.

Ισορροπώντας ανάμεσα στην επιστημονική γραφή και στις προσωπικές σκέψεις και τα συναισθήματα, δίνεται μια ολοκληρωμένη εικόνα των καταστάσεων που εμποδίζουν γονείς και βρέφη να αναπτύξουν τρυφερές, δημιουργικές σχέσεις. Στις περιπτώσεις αυτές «η μουσική μπορεί να κινηθεί στο χώρο ανάμεσα στο γονέα και το παιδί και να πυροδοτήσει έναν θαυμάσιο δεσμό» (σ. 115). Συγκεκριμένα, στο κεφάλαιο *Music Therapy to Promote Attachment Between Mother and Baby in Marginalized Communities*, όπως γράφει η Cunningham, η συγγραφέας του κεφαλαίου, «η μουσική χρησιμοποιείται για να ξεκλειδώσει εκείνο το συναίσθημα της ευφορίας το οποίο, όταν απελευθερωθεί, ρέει, αναβλύζει και πλημμυρίζει το δημιουργικό χώρο ανάμεσα σε δύο υπάρξεις» (σ. 116).

Χαρακτηριστικό του βιβλίου αποτελεί η ολιστική προσέγγιση της ψυχικής υγείας. Το βρέφος αποτελεί μέρος του συστήματος 'γονέας-βρέφος' έτσι όπως χαρακτηριστικά περιγράφεται στο έργο του Winnicott (1952). Το σύστημα γονέας-βρέφος διευρύνεται στα κεφάλαια των Cunningham, Kelly και Ledger, για να συμπεριλάβει και τις γενικότερες κοινωνικές συνθήκες. Με τον τρόπο αυτό εντάσσεται στη θεραπευτική σκέψη η ιδέα πως το να είσαι γονιός είναι μια πολυδιάστατη διαδικασία η οποία επηρεάζεται από κοινωνικό-οικονομικές, οικογενειακές και ψυχολογικές παραμέτρους. Η οπτική αυτή καθορίζει και το ρόλο του μουσικοθεραπευτή ως «εξωτερικού υποστηρικτή-διευκολυντή» - ο οποίος κατανοεί το σύνολο των προβλημάτων - και όχι ως «ειδικού-ειδήμονα».

Οι συγγραφείς διεισδύουν σε βάθος στα συναισθήματα και στους προβληματισμούς των γονέων. Θέτουν ως στόχο να επικυρώσουν την ικανότητα των γονέων να ανταποκριθούν στο ρόλο τους, και να εμπεριέξουν (contain) την αρνητική εικόνα που μπορεί να έχουν οι γονείς για τον εαυτό τους και για την εικόνα τους. Αυτά τα συναισθήματα και οι προβληματισμοί αποτυπώνονται καθαρά στο κεφάλαιο της Levine για μητέρες που πάσχουν από κατάθλιψη, στο κεφάλαιο των Day and Bruderer για μητέρες που

έχουν υποστεί κακοποίηση και στο κεφάλαιο των O'Callaghan and Jordan για οικογένειες που αντιμετωπίζουν σοβαρά ιατρικά προβλήματα. Αρνητικό επακόλουθο ψυχικών και σωματικών ασθενειών είναι η φυσική ή συναισθηματική απουσία των γονέων, οι παρεμβατικοί, μη συντονισμένοι, τιμωρητικοί ή επιθετικοί τρόποι συμπεριφοράς απέναντι στο βρέφος και τέλος ο φόβος των γονέων ότι δεν θα μπορέσουν να ανταποκριθούν στο ρόλο τους.

Στο κεφάλαιο *Music Therapy and Parent-Infant Bonding* της Edwards περιγράφεται με σαφή τρόπο η έννοια της έμφυτης μουσικότητας του βρέφους και τα χαρακτηριστικά του «μουσικού γονέα», που αποτελούν τη θεωρία πάνω στην οποία στηρίζεται η κλινική χρήση της μουσικής. Τα χαρακτηριστικά αυτά ενθαρρύνουν τη χρήση της μουσικής ως ρυθμιστικού παράγοντα συμμετοχής και επικοινωνίας δημιουργώντας συνθήκες στοργικής οικειότητας ανάμεσα σε γονείς και βρέφη. Δημιουργείται έτσι ένα πεδίο ανταλλαγής συναισθηματικών εμπειριών και όχι απλά ένα πεδίο ανταλλαγής πληροφοριών. Στα κεφάλαια των Shoemark *Translating 'Infant-Directed' Singing into a Strategy for the Hospitalized Family* και Loevy, *Music Therapy for Hospitalized Infants and their Parents* αντίστοιχα, περιγράφεται με ευαισθησία η σημασία της βρεφικής μουσικότητας που παραμένει ανέπαφη σε συνθήκες ασθένειας «αποτελώντας μια δυναμική οδό την οποία μπορεί να χρησιμοποιήσει το ευάλωτο βρέφος για να διατηρήσει την επαφή του με τον κόσμο» (σ. 167).

Η Drake στο κεφάλαιο *Becoming In Tune: The Use of Music Therapy to Assist the Developing Bond Between Traumatized Children and their New Adoptive Parents* δίνει έμφαση, εκτός των άλλων, στον αναπτυξιακό ρόλο που μπορεί να παίξει η μουσική στη θεραπεία. Η μουσική ως μέσο μη-λεκτικού τρόπου έκφρασης εμπειριών δίνει σε παιδιά μεγαλύτερης ηλικίας τη δυνατότητα επιστροφής σε πρώιμα στάδια ανάπτυξης, τα οποία δεν είχαν την ευκαιρία να βιώσουν και να επεξεργαστούν με το γονέα την κατάλληλη χρονική περίοδο.

Εξχωριστή θέση στο βιβλίο έχει το κεφάλαιο της Oldfield, *Parent's Perception of Being in Music Therapy Sessions with their Children: What is our Role as Music Therapists With Parents*. Σε αυτό το κεφάλαιο καταγράφονται οι αντιλήψεις των γονέων για τη διαδικασία της μουσικοθεραπείας και το πώς αυτές καθορίζουν τη στάση του μουσικοθεραπευτή. Τέλος, στο κεφάλαιο των Williams, Nicholson, Abad, Docherty και Berthelsen, *Evaluating Parent-Child Group Music Therapy Programmes: Challenges and Successes for Sing and Grow* εξηγείται η αναγκαιότητα και τα οφέλη που προκύπτουν από την αξιολόγηση των προγραμμάτων μουσικοθεραπείας πρώιμης

παρέμβασης. Πέρα από τη θετική προβολή του επαγγέλματος της μουσικοθεραπείας, ποιοτικά στοιχεία αξιολόγησης μπορεί να προσελκύσουν το ενδιαφέρον και την οικονομική υποστήριξη φορέων και ιδιωτών. Το άρθρο αποτελεί από μόνο του εγχειρίδιο οργάνωσης και υλοποίησης τέτοιων αξιολογήσεων.

Στο βιβλίο παρουσιάζονται κλινικές μέθοδοι, τεχνικές της μουσικοθεραπείας και ιδιότητες της μουσικής που ενθαρρύνουν τη δημιουργία υγιών δεσμών μεταξύ γονέων και βρεφών. Τονίζονται η αλληλεπιδραστική λειτουργία (interactive function) και το στοιχείο της περιοδικότητας (temporality) της μουσικής. Η συνειδητοποίηση από τη μεριά του θεραπευτή της σημασίας των δύο αυτών χαρακτηριστικών της μουσικής αποτελεί, βάσει της εμπειρίας μου, το μέσο προαγωγής κινητικο-συναισθηματικού συντονισμού ο οποίος στηρίζει το δεσμό γονέα/βρέφους. Δουλεύοντας επί σειρά ετών με νήπια με αυτισμό και τους γονείς τους και συμμετέχοντας τα δύο τελευταία χρόνια στο ερευνητικό πρόγραμμα «*Ρυθμική Ικανότητα και Λειτουργικός Συντονισμός στην Επικοινωνία σε Νήπια με Αυτισμό*» έχω παρατηρήσει ότι οι δύο αυτές σημαντικές λειτουργίες της μουσικής σε συνδυασμό με την επίδραση της μουσικής στις διεργασίες του σώματος ενισχύουν την ευαίσθητη και συναισθηματικά συγχρονισμένη ανταπόκριση και δίνουν απάντηση στο ερώτημα γιατί η μουσικοθεραπεία «δουλεύει».

Η εύρεση κοινού παλμού βοηθάει στο συντονισμό γονέα – παιδιού και στη δημιουργία κοινού πεδίου επικοινωνίας. Ο κλινικός αυτοσχεδιασμός αποτελεί μέσο οργάνωσης που εμπεριέχει τις δυναμικές μετατροπές συναισθημάτων και εμπειριών, όπως αυτές εξελίσσονται λεπτό προς λεπτό. Ως συναισθηματικό πλαίσιο βοηθά στην ελάττωση του άγχους και ρυθμίζει τις συναισθηματικές και σωματικές αντιδράσεις. Οι τεχνικές του καθρεφτισματος και της αντανάκλασης μεταφέρουν σε γονείς και παιδιά το μήνυμα της αξίας της προσωπικής τους συνεισφοράς στην κοινή δημιουργία της μουσικής. Η χρήση του peek-a-boo βοηθάει την ανάπτυξη ικανοτήτων προσδοκίας και συγχρονισμού.

Η φωνή της μητέρας αναδεικνύεται σε σημαντικό θεραπευτικό εργαλείο. Το έμβρυο καταγράφει τη χροιά και τον τόνο της φωνής της πολύ σύντομα μετά τη σύλληψη, ενώ την αναγνωρίζει και την αναζητά αμέσως μετά την γέννηση. Στην περίπτωση που η μητέρα δεν μπορεί να είναι παρούσα στις συναντήσεις μουσικοθεραπείας, χρησιμοποιείται η χροιά και το ύψος της φωνής μέσω μαγνητοφώνου ή αναπαράγονται - όσο αυτό είναι δυνατόν - με φυσικό τρόπο από το θεραπευτή. Σε περιπτώσεις όπου υπάρχει ιστορικό κατάθλιψης, η μητέρα

ενθαρρύνεται να τραγουδήσει. ώστε να βρει «τη δική της φωνή» και να τη χρησιμοποιήσει με αυτοπεποίθηση για να συνδεθεί δημιουργικά με το παιδί της.

Η τεχνική της δημιουργίας ιστοριών (story telling), η ακρόαση και η δημιουργία τραγουδιών είναι έμμεσοι και ασφαλείς τρόποι εξερεύνησης συναισθημάτων όπως η εμπιστοσύνη, ο φόβος και η απώλεια. Με τον τρόπο αυτό, μπορούν να αποτελέσουν μέσο κατανόησης και διαχείρισης επώδυνων εμπειριών. Η μαγνητοφώνηση των τραγουδιών στα οποία συμμετέχουν οι γονείς έχει ιδιαίτερη σημασία, ιδίως όταν ο ένας από αυτούς πάσχει από κάποια ασθένεια και βρίσκεται στα τελικά στάδια της ζωής. Η μαγνητοφώνηση τραγουδιών μπορεί να είναι για την οικογένεια και το παιδί ένας τρόπος σύνδεσης του παρελθόντος με το παρόν σε περιπτώσεις απώλειας. Τα τραγούδια των γονέων που μαγνητοφωνούνται και δίνονται στα παιδιά είναι τις περισσότερες φορές μια συμβολική μεταφορά μηνυμάτων αγάπης. Μπορούν έτσι να λειτουργήσουν ως μέσο εσωτερίκευσης θετικών γονικών αντικειμένων κατά την απουσία του γονέα, καθώς δηλώνουν τη συναισθηματική παρουσία του, όταν αυτός είναι φυσικά απών ή δε βρίσκεται πια στη ζωή.

Τέλος, στις συνεδρίες μουσικοθεραπείας ενθαρρύνονται τα παιχνίδια πρόσωπο με πρόσωπο, το από κοινού τραγούδι και παίξιμο των οργάνων, η κίνηση, ο χορός και η φυσική επαφή. Ήρεμα τραγούδια και νανουρίσματα δίνουν την ευκαιρία στις μητέρες να χαλαρώσουν μαζί με τα παιδιά τους, κάτι που δεν επιτρέπουν πολλές φορές οι δύσκολες συνθήκες ζωής.

Πολλές από αυτές τις διαστάσεις προσέγγισης της ψυχικής υγείας του βρέφους, οι οποίες προκύπτουν και από την προσωπική μου εμπειρία, αναπτύσσονται στο βιβλίο που παρουσιάζεται εδώ. Πιστεύω ότι το βιβλίο αυτό, μέσα από την εξαιρετική δομή, τη λεπτομερή καταγραφή καταστάσεων και παρεμβάσεων και τον υπεύθυνο τρόπο παρουσίασης, μας βοηθά να συνειδητοποιήσουμε τη ζωτική σημασία που έχει η δημιουργία δεσμών αγάπης με το γονέα στην αρχή της ζωής και - μέσα από αυτό το πρίσμα - τον ξεχωριστό ρόλο που μπορεί να παίξει η μουσική στη βελτίωση της ζωής των ανθρώπων. Το βιβλίο αυτό αποτελεί πολύτιμη προσφορά στη μουσικοθεραπεία, στην οικογένεια και στην κοινωνία.

Βιβλιογραφία

- Bryant, G., & Barrett, C. (2007). Recognizing intentions in infant-directed speech. *Psychological Science, 18*, 746-751.
- Malloch, S., & Trevarthen, C. (Eds.). (2009). *Communicative Musicality: Exploring the Basis*

of Human Companionship. Oxford: Oxford University Press.

Oldfield, A., & Flower, C. (2008). *Music Therapy with Children and their Families*. London: Jessica Kingsley.

Porges, S.W. (2001). The polyvagal theory: Phylogenetic substrates of a social nervous system. *International Journal of Psychophysiology*, 42, 123-146

Schore, A. (2001). The effects of early relational trauma on right-brain development, affect regulation, and infant mental health. *Infant Mental Health Journal*, 22, 201-269.

Siegel, D.J. (1999). *The Developing Mind: Towards a Neurobiology of Interpersonal Experience*. New York: Guilford.

Wilkinson, M. (2006). *Coming into Mind: The Brain-Mind Relationship: A Jungian Clinical Perspective*. London: Routledge.

Winnicott, D.W. (1952). *Through Paediatrics to Psychoanalysis: Collected Papers*. London: Karnac.

Young, S. (2007). Early childhood music education in England: Changes, choices and challenges. *Arts Education Policy Review*, 109, 19-26.

Προτεινόμενη παραπομπή:

Γεωργιάδη, Ε. (2012). Βιβλιοκριτική: “Music Therapy and Parent-Infant Bonding” (Jane Edwards, Επιμελήτρια). *Approaches: Μουσικοθεραπεία & Ειδική Μουσική Παιδαγωγική*, 4(2), 131-134. Ανακτήθηκε από το <http://approaches.primarymusic.gr>